

Secolul XX - între democrație și totalitarism. Ideologii și practici politice în România și în Europa

Schița lecției

1. Secolul al XX-lea între democrație și totalitarism în Europa
2. Secolul al XX-lea - între democrație și autoritarism în România

Secolul al XX-lea între democrație și totalitarism în Europa

În perioada interbelică, în Europa, întâlnim atât state democratice, cât și state totalitare:

- țări cu un **regim democratic**:
 - republici: Franța, Elveția, Polonia
 - monarhii constituționale: România, Anglia, Iugoslavia
- țări cu un **regim totalitar**:
 - state cu un regim totalitar de extremă stângă (comunism): URSS
 - state cu un regim totalitar de extremă dreaptă (fascism, nazism): Italia, Germania

Trăsăturile democrației

- suveranitatea poporului
- separarea puterilor în stat
 - puterea legislativă → Parlament
 - puterea executivă → Guvern
 - puterea judecătorească → instanțe judecătorești
- votul universal

- pluripartidism (existența mai multor partide politice)
- respectarea drepturilor și libertăților cetățenești

Trăsăturile totalitarismului

- inexistența principiului separării puterilor în stat → toată puterea este concentrată în mâinile unui singur om / unui grup restrâns de oameni
- unipartidismul (partidul unic)
- cenzura
- cultul personalității
- economie dirijată
- nerespectarea drepturilor și libertăților cetățenești
- teroarea
- poliția politică
- controlul statului asupra individului

Cauzele instaurării totalitarismului

- criza economică → creșterea ratei de șomaj, scăderea nivelului de trai
- nemulțumirea față de prevederile tratatelor de pace încheiate la Paris

Regimuri totalitare

- **Comunismul**
 - regim totalitar de extremă stângă
 - are la bază ideologia marxist-leninistă
 - teoreticieni: Karl Marx, Friedrich Engels, Vladimir Ilici Lenin
 - 25 octombrie 1917: revoluția bolșevică din Rusia → comuniștii preiau puterea
 - trăsături:
 - reprezintă teoria clasei proletare (muncitoare)
 - susține **lupta de clasă** → **proletariatul trebuia să preia puterea** de la burghezi
 - partid unic: PCUS
 - cultul personalității (Stalin = Marele Conducător)

- **naționalizarea fabricilor, uzinelor, băncilor**
- **colectivizarea agriculturii**
- poliție politică: CEKA, NKVD, KGB
- **desființarea proprietății private**
- teroarea
- **existența gulagurilor**
- încălcarea drepturilor și libertăților cetățenești

▪ **Fascismul**

- regim totalitar de extremă dreaptă
- prezintă mai multe variante: nazism (Germania), legionarism (România)
- octombrie 1922: "Marșul asupra Romei" → Benito Mussolini preia puterea
- trăsături:
 - **redobândirea onoarei națiunii italiene după modelul Romei Antice**
 - antisemitism
 - partid unic: Partidul Fascist
 - cultul personalității (Benito Mussolini = Il Duce)
 - anticomunism
 - naționalism exacerbat
 - **economia era organizată pe principii corporatiste**
 - poliție politică: OVRA
 - teroarea
 - încălcarea drepturilor și libertăților cetățenești

▪ **Nazismul**

- regim totalitar de extremă dreaptă
- a fost formulat ca ideologie de Adolf Hitler în lucrarea "Mein Kampf" ("Lupta mea")
- alegerile din toamna anului 1932 → naziștii ajung la putere în ianuarie 1933
- trăsături:
 - antisemitism
 - rasism

- anticomunism
- naționalism exacerbat
- **teoria rasei ariene**
- **teoria spațiului vital**
- cultul personalității (Adolf Hitler = Fuhrer)
- partidul unic: NSDAP
- poliție politică: Gestapo

Secolul al XX-lea - între democrație și autoritarism în România

Regimurile politice din România în secolul al XX-lea

- 1901-1938: **regim democratic**
 - votul universal
 - pluripartidismul
 - separarea puterilor în stat
- 1938-1940: **regim autoritar**
 - partidul unic: Frontul Renașterii Naționale
 - cultul personalității
 - cenzura
 - regele deținea întreaga putere
- 1940-1941: România devine un **stat național-legionar**
 - Ion Antonescu a guvernat cu sprijinul legionarilor
 - regimul politic din România capătă caracteristicile unui regim totalitar de extremă dreaptă
- 1941-1944: **regim de dictatură militară**
 - întreaga putere era concentrată în mâinile mareșalului Ion Antonescu
 - Ion Antonescu guverna prin decrete-legi
- 1948-1989: **regim comunist**
 - partid unic: Partidul Muncitoresc Român / Partidul Comunist Român
 - cenzura
 - teroarea

- poliție politică: Securitatea
- naționalizarea fabricilor, uzinelor, băncilor
- colectivizarea agriculturii
- 1990-prezent: **regim democratic**
 - votul universal
 - pluripartidismul
 - separarea puterilor în stat

Trăsăturile regimului politic în România interbelică

- dispare rotativa guvernamentală
- dispar partidele conservatoare
- Partidul Național Liberal își consolidează pozițiile
- apar noi partide: Partidul Țărănesc, Partidul Național Român (din Transilvania), Partidul Comunist Român, Partidul Național Țărănesc (creat prin fuziunea Partidului Țărănesc cu Partidul Național Român) este a doua forță politică din țară
- apar și se afirmă partidele minorităților naționale
- apar și se impun partidele extremiste: Liga Apărării Național Creștine, Legiunea Arhanghelul Mihail, Garda de Fier, Totul pentru Țară
- viața politică a evoluat de la democrație la autoritarism

Partide politice interbelice

Partidul Național Liberal:

- personalități: Ionel Brătianu, Vintilă Brătianu, I.G. Duca, Ștefan Zeletin
- baza socială: burghezia, elemente orășenești (profesori, ingineri, medici, avocați, funcționari)
- promovează neoliberalismul → statul trebuie să intervină în sectorul economic → interesul național primează în fața celui individual
- obiective:
 - dezvoltarea industriei naționale (doctrină: "Prin noi înșine")
 - lărgirea dreptului de vot
 - valorificarea resurselor naturale ale țării pentru dezvoltarea societății

românești

- realizări: reforma agrară și electorală, Constituția din 1923

Partidul Național Țărănesc:

- personalități: Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Virgil Madgearu
- baza socială: burghezia mică și mijlocie, țăranimea, intelectualii
- promovează doctrina "porților deschise" → statul român nu era capabil să susțină din punct de vedere financiar investițiile în industrie → acceptă infuzia de capital străin
- în concepția național-țăranistilor, agricultura trebuie să aibă rolul principal → România trebuia să fie un stat țăărănesc

Extrema stângă:

- reprezentată de Partidul Comunist Român
- personalități: Marcel Pauker, Lucrețiu Pătrășcanu
- baza socială: muncitorii
- promovează o politică antinațională → susține dreptul popoarelor la autodeterminare → în 1924 este scos în afara legii
- obiectivul principal al comuniștilor era instaurarea prin revoluție a dictaturii proletariatului și realizarea societății comuniste

Extrema dreaptă:

- reprezentată de Liga Apărării Național Creștine (1923), Legiunea Arhanghelul Mihail (1927), Garda de Fier (1930), Totul pentru Țară (1933)
- personalități: A.C. Cuza, Corneliu Zelea Codreanu, Horia Sima
- bază socială: tineri, studenți, preoți, elemente ale muncitorimii și burgheziei cu vederi antisemite
- grupările de extremă dreaptă aveau la bază o doctrină antisemită, antidemocratică și anticomunistă
- partidele de extremă dreaptă urmăreau eliminarea evreilor din viața politică și educarea tineretului în spirit creștin și naționalist
- legionarii considerau că ei sunt singurii capabili să asigure renașterea noastră națională

- pentru a-și atinge scopurile, au recurs la asasinate: prim-miniștrii I.G. Duca (1933) și Armand Călinescu (1939)
- pe plan politic urmăreau instaurarea unui regim totalitar → România a fost un stat național-legionar în perioada septembrie 1940 - ianuarie 1941